

PROJEKT ZAMENIS

Popis projektu

Projekt je zaměřen na zlepšování stavu životního prostředí v ekosystémech a to konkrétně na oblast středního Poohří a jeden ze zdejších klenotů, užovku stromovou (*Zamenis longissimus*), kriticky ohrožený druh, pro který byl v roce 2008 schválen záchranný program.

Projekt systematicky navazuje na dlouhodobé aktivity spolku Zamenis na ochranu užovky stromové v tomto území a posouvá je do dalších dimenzí.

Současný stav problematiky

Užovka stromová je našim největším a nejvzácnějším hadem významné kulturní hodnoty (Asklépiův kult, mytologie starých Slovanů, estetická působivost) a vzhledem k severní hranici rozšíření a raritnímu výskytu v Poohří rovněž nebyvalého vědeckého významu. Právem je řazena mezi kriticky ohrožené druhy naší fauny.

Území ČR leží na okraji areálu druhu. Užovka stromová byla zaznamenána na jižní Moravě (Bílé Karpaty, Podyjí) a v Poohří (v údolí řeky Ohře mezi Karlovými Vary a Kadaní). V případě Poohří se jedná o izolovaný výskyt mimo souvislý areál druhu. Užovka stromová je dlouhodobě sledována v okolí Stráže nad Ohří, přičemž od 80. let byl zaznamenán výrazný úbytek počtu jedinců a velice nápadné smrštění oblasti výskytu. V letech 2005 – 2007 byla velikost populace odhadnuta na základě výzkumů (ČZU, AOPK) na 500 jedinců, což je kritická hranice pro dlouhodobé udržení populace. Mezi nejvážnější ohrožující faktory patří změny v krajině způsobené úbytkem hospodaření a jeho přechod od maloplošného způsobu k velkoplošnému. Řada lokalit je dnes téměř neprostupně zarostlá a chybí zde drobné struktury vytvářející členitost krajiny (zídky, meze, kamenné snosy). Dalším vážným ohrožením je stále rostoucí tlak člověka, zejména autoprovaz. S obavou je zjišťován rostoucí vliv nepůvodních predátorů, zejména mýval severní (*Procyon lotor*) je v Poohří stále častěji pozorován.

Stále se zhoršující situace užovky stromové v Poohří i v ostatních oblastech výskytu vedla k vypracování záchranného programu, který byl schválen na podzim roku 2008. Cílem záchranného programu je udržet mikropopulace na stávajících místech, zvýšit zde jejich početnost, propojit izolované mikropopulace tzv. spojovacími místy, vytvářet a udržovat stanoviště hadů a jejich líhniště. Podle dosavadních výsledků dlouhodobého monitoringu se zdá, že populace užovky stromové, nejen dále neklesá, ba naopak mírně stoupá. Příčin tohoto

lehkého vzestupu populace může být celá řada, věříme však, že se mezi nimi nachází i mimořádně aktivní ochránářské úsilí věnované tomuto druhu v posledních 10 letech.

Charakteristika dosavadní činnosti v okruhu řešené problematiky

Spolek Zamenis realizuje od roku 2005 různorodá opatření týkající se ochrany a výzkumu užovky stromové. Na tyto aktivity čerpá spolek Zamenis prostředky z různých národních dotačních titulů či od sponzorů.

1. Péče o biotopy užovky stromové

Jedná se zejména o pravidelné prosvětlování zídek, které bez pravidelného managementu poměrně rychle zarůstají dřevinnou i bylinnou vegetací. Mohou rychle zarůst některými liánami či být zastíněny vegetací rostoucí před zídou nebo nad ní. Zastíněné zídky se neprohřívají a přestávají být pro užovky vhodné jako úkryty i případná líníště. Kořeny dřevin také mohou zídky poškodit a postupně tak dochází k jejich rozpadu. Zamenis pravidelně pečuje o 30 zídek pro užovku stromovou a dále buduje speciální úkryty pro hady ze dřeva, větví či jiného dostupného materiálu.

2. Budování líníšť

K líníutí vajec užovka stromová velmi často využívá substrát vytvořený člověkem (komposty, hnojiště, hromady pilin apod.). Nedostatek vhodných míst k rozmnožování je jedním ze zásadních ohrožujících faktorů v Poohří. Od roku 2006 se Zamenis věnuje budování oplocených líníšť (proti nežádoucímu vstupu predátorů) s nabídkou různých substrátů (koňský hnůj, směs, piliny, borka, seno, sláma atd.). Zatím jich bylo zbudováno více než tři desítky.

3. Osvěta

Kladný vztah obyvatel k užovce stromové je jedním ze základních předpokladů prosperity druhu. Spolek Zamenis se proto intenzivně věnuje osvětě veřejnosti prostřednictvím informačních tabulí, materiálů či organizací akcí pro širokou i odbornou veřejnost. V místě svého sídla v osadě Osvinov zbudoval spolek Zamenis infocentrum s venkovní expozicí všech našich hadů a přírodovědný park a každoročně toto centrum navštíví několik set návštěvníků.

4. Výzkum reprodukce

Výzkum reprodukce spočívá ve sledování líníšť s nabídkou různých substrátů (piliny, borka, hnůj, zahradní materiál) a jejich směsí. Pro zjištění tepelných poměrů jsou líníště sledována s pomocí speciálního přístroje dataloggeru. Zjišťována je úspěšnost reprodukce a preference substrátu pro uložení vajec.

5. Výzkum predátorů

Jedním z úkolů spolku Zamenis je také zjišťování přítomnosti přirozených a nepůvodních predátorů užovky stromové a zhodnocení rizika, jež pro tento vzácný druh představují. Od teoretického výzkumu bylo v posledních letech přikročeno k přímé eradikaci mývalů severních ve spolupráci s místním mysliveckým spolkem.

6. Monitoring populace užovky stromové

Každoročně jsou pravidelně sledovány stávající lokality výskytu spolu s obnovenými biotopy. Zaznamenávají jsou změny na biotopech a vliv těchto změn na populaci. Podrobný monitoring biotopů je nutný pro dlouhodobé sledování stavu biotopů, změn areálu a úspěšnosti jednotlivých opatření.

Cíle projektu

Cílem projektu je navázat na výše uvedené aktivity spolku Zamenis a posunout je do dalších dimenzí a to zejména v oblasti:

- 1) Péče o biotop užovky stromové
- 2) Osvěty veřejnosti o užovce stromové

Harmonogram projektu

Aktivity budou provedeny v průběhu sezóny 2022.

Finanční rozpočet

Ad1) Péče o biotop užovky stromové

V rámci péče o stávající lokality užovky stromové je navrhováno doplnění technického materiálního zázemí – náradí a zahradní technika (10.000 Kč) i správa vybraných lokalit (výřez, štěpkování, práce techniky) dodavatelsky formou služby (45.000 Kč). Tato forma je zvolena nejen s ohledem na větší potřebu aktivních zásahů do biotopů než umožňuje časová i organizační kapacita spolku Zamenis, ale také kvůli žádoucí podpoře místních zemědělců či obyvatel při jejich zapojení do péče o krajinu a biotop užovky stromové.

Ad2) Osvěta veřejnosti o užovce stromové

V rámci realizace osvěty navrhuje spolek Zamenis pořízení několika různých druhů informačních a reklamních materiálů s motivem užovky stromové a dalších vzácných druhů Poohří – informační tabule, tácky, trička, puzzle v celkové výši 20.000 Kč a pořízení techniky - dataprojektor s krátkou projekční vzdáleností a zvukovou aparaturu (25.000 Kč).

Celková výše nákladů na projekt činí 100.000 Kč

Finanční rozpočet – tabulka

	Péče o biotop	Osvěta	Celkem
Drobný hmotný majetek	10000	25000	35000
Služba – práce techniky	45000		45000
Služba – tisk a potisk		20000	20000
Celkem	55000	45000	100000

Popis organizačního zajištění projektu a zkušeností

Spolek Zamenis je neziskovou organizací věnující se ochraně užovky stromové a jejího biotopu od roku 2006. Členská základna čítá přibližně 30 členů, z nichž minimálně 15 lze považovat za velmi nadšené a aktivní členy a zároveň odborníky v ochraně přírody. Jejich zapojení do projektu je logickým vyústěním jejich dlouhodobého zájmu. Osvěta byla vždy jedním ze

základních pilířů záchranného programu. V posledních 5 letech bylo vybudováno nadstandardní zázemí pro realizaci environmentálních akcí. V Osvinově, základně spolku Zamenis, se dnes nachází terénní informační stanice, venkovní terária s ukázkou našich druhů hadů, přírodovědný park s ukázkovými biotopy a informačními tabulemi a v posledním roce byla do nájmu získána místní nemovitost disponující sálem pro cca 50 osob a exhibičními prostory. Zkušenosti s organizováním akcí pro veřejnost má žadatel bohaté a po stránce personální i technické je plně připraven pro realizaci plánovaných aktivit.